

Konflikten mellom Israel og palestinerne – hvordan kan den forstås? HIS 1300 Særemne

Tema 5 Hvorfor er det ingen fred mellom Israel og palestinerne?

Hilde Henriksen Waage

Konflikten mellom Israel og palestinerne i et bredt historisk perspektiv

- Hvorfor er det konflikt mellom Israel og palestinerne?
- Hva er det denne konflikten handler om?
- Hvordan kan den forklares?
- Hva er de grunnleggende årsakene til denne konflikten?
- Er årsakene de samme i dag som de har vært i over 60 år?

Intifada

Desember 1987: Opptøyer på Gaza-stripen og på Vestbredden.

- Spontan.
- Ukoordinert.
- Demonstrasjoner.
- Kommersiell streik.

Ti tusenvis tok til gatene.

→ Inkludert kvinner og barn.

Rabin beordret hard behandling av palestinerne.

→ Taktikken virket ikke.

Opptøyene raste og økte i styrke.

Israel hadde totalt misoppfattet sinnet og desperasjonen som rådet blant palestinerne.

Intifadaen var opprinnelig et spontant folkeopprør.

→ PLO var raske til å utnytte situasjonen.

→ Promoterte det som et nasjonalistisk opprør.

Intifadaens grobunn fantes mest av alt i fattigdommen og de elendige leveforholdene i flyktningleirene samt 20 år med ydmykelser.

Palestinerne krevde selvbestemmelsesrett og en uavhengig palestinsk stat.

Det israelske samfunnet var splittet.

→ Venstresiden trodde på en politisk løsning.

→ Høyresiden mente at rå makt var eneste utvei.

→ Høyresidene vant umiddelbart mye terreng.

IDF ble satt inn mot opprørerne.

→ ”David mot Goliat” bildet reversert.
Høye kostnader for Israel både moralsk og økonomisk.

Internasjonalt fokus på palestinerne.
Intifadaen ble starten på politisk endring i USAs forhold til PLO.
Holdningsendring også i den amerikanske opinionen.

Shultz-initiativet

Etter en lang periode uten noen forsøk på fredsmegling ønsket den amerikanske utenriksministeren George Shultz å involverer seg. Shultz-initiativet var en modifisert utgave av Camp-David avtalen.

→ Foreslo at de ”endelige” forhandlingene skulle igangsettes etter fem år.

Fortsatt *intifada* i de okkuperte områdene.
PLO i Tunis insisterte på at det var de som måtte være mottager-adressen for slike fredsforslag.
Shamir avslo Shultz sitt initiativ, kom med sin egen fortolkning av res. 242.
→ Shamir ville bare forhandle med Jordan.

Konsekvenser av intifadaen

Juni 1988: Den arabiske liga arrangerte et ekstraordinært toppmøte i Alger.

Bekreftet at PLO var eneste rettmessige representant for palestinerne.

Lovte finansiell og diplomatisk støtte til intifadaen.

Hamas: Radikalisert og i vekst.

Lokale Fatah ledere ble derimot mer moderate og sekulære.

→ De ønsket en politisk løsning, slik at intifadaens sosiale og økonomiske grobunn ville bli endret.

Det lokale lederskapet i de okkuperte områdene begynte å øve press på PLO lederskapet i Tunis.
I praksis betydde det at de ba PLO:

- Anerkjenne staten Israel.
- Akseptere en tostatsløsning.
- Proklamere en palestinsk stat.
- Etablere en eksil-regjering.

November 1988: PNC møttes i Alger.

Et historisk vedtak ble fattet:

- Anerkjente Israels rett til å eksistere.
- Godkjente tostatsløsningen.
- Godkjente de relevante FN resolusjonene, deriblant res. 181 fra 1947 og 242 fra 1967.
- Tok til orde for en ny fredskonferanse.

Arafat ble invitert til FNs generalforsamling for å holde en tale.

→ USA nektet Arafat innreisevisum.

→ Generalforsamlingen flyttet til Genève.

14. desember 1988: Arafat på FNs talestol.

→ Imøtekom alle amerikanske krav og gjorde det klart at han ubetinget aksepterte resolusjonene 242 og 338 og Israels rett til å eksistere.

Yitzhak Shamir:

- Nei til tilbaketrekking.
- Nei til anerkjennelse av PLO.
- Nei til forhandlinger med PLO.
- Nei til en palestinsk stat.

Bush og Baker

George Bush sr. tok over presidentposten i januar 1989.

Med seg hadde han James Baker III.

Baker viste ny giv og kraft når det gjaldt den fastlåste Midtøsten-konflikten.

En verden i endring

Etterkrigstiden hadde vært svært preget av den kalde krigen.

Washington så på Midtøsten som en arena for den kalde krigens spill.

Sovjetunionen og kampen mot kommunismen ble sett på som selve kjernen i konfliktene i regionen.

→ Feiltolket arabisk nasjonalisme.

→ Feiltolket palestinerne kamp om sitt hjemland.

Internasjonale endringer

Israel ble sett som USAs eneste virkelige allierte i regionen.

Enorme mengder militær, økonomisk og diplomatisk bistand fant veien fra USA til Israel.

Den kalde krigen var tydelig i FN.

Da Sovjetunionen kollapset i 1989, var USA den eneste gjenlevende supermakten.

→ USA øynet da muligheten til å spille en enda viktigere diplomatisk rolle.

Regionale endringer

2. august 1990: Irak invaderte Kuwait.

Den første Golfkrigen var et faktum, og den bragte med seg store endringer i regionen.

→ Brakk ryggen på Irak.

→ Knuste myten om arabisk enhet

→ PLOs støtte til Saddam Hussein og den påfølgende finansielle krisen svekket palestinerne posisjon.

→ Som en konsekvens ble de stadig mer villige til å se nærmere på diplomatiske initiativ som kunne tenkes å inkludere en palestinsk delegasjon.

Nasjonale endringer

Spenninger innad blant blant palestinerne, mellom de på "innsiden" og PLO-ledelsen i eksil i Tunis.

→ En ny elite vokste fram på Vestbredden og på Gaza-stripen.

Også støtten til Hamas økte i oppslutning, og de begynte å utfordre PLO og Arafat.

Muligheten for et radikalt, fundamentalistisk lederskap fortonte seg for israelerne som et enda verre alternativ enn Arafat og PLO.

Arafats politiske liv var i fare, og han ble avhengig av israelsk "hjelp".

Israelerne innså at de trengte en vennligsinnet og stabil palestinsk partner.

I Israel overtok Yitzhak Rabin og Arbeiderpartiet makten i 1992.

→ Vant valget på en fredsplattform.

→ Rabin hadde lært av den feilslåtte strategien under intifadaen og mente at en kursendring var nødvendig.

Peres og Yossi Beilin – ”fredsduer”.

Forholdet til USA viste svakhetstegn.

Intifadaen hadde gjort sterkt inntrykk på den israelske befolkningen.

Okkupasjonen var en politisk, økonomisk og militær byrde.

Israel var isolert i regionen.

Uten fredsavtale med palestinerne ville veien til en normalisering av forholdet i regionen være svært vanskelig.

Madrid-konferansen

På mange måter var Madrid en direkte følge av den endrede situasjonen internasjonalt, regional og nasjonalt.

Israelerne nektet å godkjenne en offisiell PLO delegasjon.

Palestinerne måtte delta som en del av den jordanske delegasjonen.

→ Likevel var det første gang palestinerne kunne snakke for seg selv, på en internasjonal arena.

→ På denne måten var Madrid-konferansen et vendepunkt.

Madrids rammeverk:

Bilaterale forhandlinger.

→ Grunnleggende konflikttemaene.

Multilaterale forhandlinger.

→ Tema felles for hele regionen.

5 arbeidsgrupper etablert: Vann, miljø, våpenkontroll, regional sikkerhet, flyktninger og regional økonomisk utvikling.

Shamir motvillig til forhandlingene.

Den palestinske delegasjonen besto av:

- Lokale palestinere fra de okkuperte områdene.
- Palestiner som ikke var formelle PLO-medlemmer.
- Og som ikke bodde i Øst-Jerusalem.

Allerede fra begynnelsen var det mange hindringer.

- Palestinerne var tilbakeholdne fordi de kun var en del av den jordanske delegasjonen.
- Shamir gikk motvillig inn i forhandlingene.
- Stort mediepress.
- Forhandlingslekkasjer.

I Washington sank etter hvert prosessen inn i en krangel om ord, og i begynnelsen av 1993 hadde Madrid-prosessen kollapset.

Oslo-avtalen

Gjennom Oslo-avtalen aksepterte palestinerne Israels rett til å eksistere.

Israel anerkjente palestinerne som et eget folk, med egen identitet og rettmessige mål.

Oslo-avtalen var ingen fredsavtale, men en timeplan, et utgangspunkt – med mange vage intensjoner.

I frykt for å bli marginalisert aksepterte Arafat Oslo-avtalen med alle dens mangler og kompromisser.

→ Oslo-avtalen ga Arafat muligheten til å gjenvinne initiativet.

Gitt den enorme ubalansen i maktforholdet kunne PLO knapt ha fått en bedre avtale.

Okkupasjonsmakten Israel satt med alle de gode kortene på hånden.

PLO kunne returnere fra Tunis til Gaza og Jeriko.

Palestinsk selvstyre definert til 5 områder:

- Skattlegging, turisme, velferd, helse og utdanning.

Israel hadde i realiteten full kontroll over både intern og ekstern sikkerhet.

Ingen ting i Oslo-avtalen som pekte mot en framtidig palestinsk stat.

Res. 242 og 338 var inkludert, men de var veldig vage og tvetydige formulert i fra før.

En tidsplan som utsatte alle vanskelighetene til framtiden.

Avhengig av hvordan Israel forholdt seg til avtalen.

Slutten på Oslo-avtalen

Palestinerne kritiserte bantustaniseringen av landet.

I Israel protesterte høyresiden, bosetterbevegelsen og de religiøse nasjonalistene på at de israelske myndighetene hadde gått med på en ”palestinisering” av Judea og Samaria.

Ekstremistene på begge sider vant fram.

4. november 1995 ble Yitzhak Rabin skutt og drept av en fanatisk, jødisk jusstudent under en fredsdemonstrasjon i Tel Aviv.

Palestinske terroristangrep i Israel nådde en foreløpig topp i 1996.

Grensene mot Gaza og Vestbredden ble stengt, levekårene fortsatte å synke.

Drapet på Rabin avdekket et splittet israelsk folk.

- Arbeiderpartiet og venstresiden ønsket et kompromiss.

- Likud og høyresiden så ikke noe rom for slike kompromiss.

Netanyahu slo Peres i valget i 1996.

→ Anti-Oslo.

Wye River

Barak ved makten

17. mai 1999 slo Ehud Barak Netanyahu i det israelske valget.

Barak hadde heller ingen stor suksess.

→ Gjenforhandlet Wye River-avtalen.

→ Barak ignorerte palestinerne og ønsket heller å satse på forhandlinger med Syria.

→ Og når dette mislyktes, Libanon.

Barak ved makten

Mot slutten av Clintons presidentperiode var Barak klar til å forhandle.

Foreslo for Clinton at amerikanerne skulle arrangere en stor fredskonferanse.

Clinton grep sjansen, etter en turbulent avslutning på sin presidentperiode. Arafat var mindre begeistret, men dette tok ikke Clinton hensyn til, Israel og PLO ble innkalt til Camp David.

Camp David II

Barak holdt sine kort tett til brystet.

→ Måtte ta vare på sitt "hjemmepublikum".

Clinton gikk med på å presentere Baraks utspill som sine egne.

Arafat var svært passiv og nektet å godta noen av Clintons forslag.

→ Hadde også et hjemmepublikum å tenke på.

Inntrykket av en svært medgjørlig og sjenerøs Barak og en umedgjørlig Arafat ble forsterket av Clinton, som på etter konferansen la all skyld på Arafat.

Al-aqsa intifadaen og Taba-forhandlingene.

28. september 2000: Ariel Sharon spaserte rundt på Tempelhøyden i Jerusalem.

→ Framprovoserte "den andre intifada." / "Al-aqsa intifadaen".

24. desember 2000: Clinton lanserte et eget fredsforslag.

Forhandlinger foregikk i Taba fra 21.-27. desember 2000.

Taba-forhandlingene manglet tyngde.

→ Arafat var ikke tilstede, Barak var ikke tilstede og amerikanerne var ikke til stede.

I Washington stod Bush jr. på trappene til Det hvite hus.

I Israel lå Sharon godt an på valgdagsmålingene.

→ Ingen av disse var spesielt interessert i disse forhandlingene, og de var ikke ansvarlige eller forpliktet overfor en eventuell avtale.